

A Csongrád megyei országgyűlési választókerületek geoinformatikai elemzése a 2014-es eredmények alapján

Kovalcsik Tamás¹– Vida György²– Dr. Mucsi László³

¹ Geográfus MSc szakos egyetemi hallgató, mrkovalcsik@gmail.com

² egyetemi tanársegéd, SZTE TTIK Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék, vidagy@geo.u-szeged.hu

³ egyetemi docens, SZTE TTIK Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszék, mucsi@geo.u-szeged.hu

Abstract

The ruling party alliance implemented an electoral reform in 2011. The mixed nature of the electoral system was kept, however the boundaries of the single member electoral districts has been redrawn. This provides an opportunity to test the efficiency of the new boundaries with geoinformatics methods.

We investigation modelled in Csongrad county the older and new constituencies have disposition based on the 2014 parliamentary elections party lists results. We can conclude that the new law essentially solved the constitutional problem concerning disproportional constituencies, but in the new disposition create dispropotional representation in Csongrad county. The socialist voters more homogeneous in the No. 1 constituency of Szeged than the other three.

Bevezetés

A 2010-es országgyűlési választásokon a Fidesz-KDNP pártszövetség megszerezte a törvényhozásban a kétharmadot, így a jogot arra, hogy szükségyszerűen átformálja az országgyűlési képviselők megválasztásáról szóló törvényt. Ezzel a jogával a 2011. évi CCIII. törvényben élt. A törvény tartalmazta az országgyűlési képviselők számának csökkentését és a választási eljárás menetének megreformálását. A törvény a parlamenti mandátumokat 386-ról 199-re csökkentette, továbbá a korábbi 176 egyéni választókerületből határátalakításokkal 106-ot hozott létre.

Ebből adódóan tanulmányunk fő kérdése, hogy az új választási rendszer sajátosságai hogyan alakították Csongrád megyében a politikai pártok mandátumhoz jutását és hogyan formálták a szavazatok mandátumokká való alakítását a 2014-es országgyűlési képviselő választás eredményeinek tükrében.

A vizsgálatot a régi és az új rendszer összevetésével tettük meg. A Csongrád megyében lévő régi és új országgyűlési választókerületi határokat hasonlítottuk össze, oly módon, hogy mind a két szisztémában megjelenítettük a 2014-es országgyűlési választás alkalmával a pártlistákra leadott szavazatokat. Így meg lehetett vizsgálni a mintaterületen azt, hogy önmagában a kerület határok megváltoztatása mennyiben befolyásolta a választási eredményeket.

A választókerületi beosztások földrajzi aspektusai

A választási rendszerek elemzése interdiszciplináris témakör, így sok tudományág foglalkozik vele (LEIB, J. – QUINTON, N. 2011). A tudományos publikációk széles köre vizsgálja a többségi, az arányos és a vegyes rendszer általános mandátumkiosztással kapcsolatos arányossági jellemzőit (GALLAGHER, M. 1991, MONROE, B. L. 1994), valamint elemzik a pártrendszerre gyakorolt összetett hatásokat is.

A vizsgálatoknál azonban sokszor az arányosság formálásában az összetett térbeli folyamatok játszanak szerepet, így a választási földrajz központi szerepet kap azokban a képviselői demokráciákban, ahol a szavazatok mandátumokká alakítását valamilyen választókerületi léptéken oldják meg (JOHNSTON, R. 2002, 2015).

A választási földrajz négy meghatározó témakört vizsgált az elmúlt évtizedekben, amiben a választási rendszerek összehasonlítása és a választókerületek kialakításának kérdése központi szerepet kapott (LEIB, J. – QUINTON, N. 2011). Egyrészt azt vizsgálták a geográfusok, hogy a választási rendszerek hogyan képezik le leghatékonyabban a képviseletet. Másrészt a választókerületek megrajzolásának mikéntjére, valamint a területi aránytalanság (malapportionment) és a gerrymandering jelenségére is nagy hangsúlyt fektettek (HAJDÚ Z. 2006, KOVÁCS Z. – VIDA GY. 2015).

A választások földrajzi befolyásolásának jellegzetes példája Elbridge Gerry kormányzó esete, aki feltűnő karéj alakú választókörzeteket határolt le annak érdekében, hogy biztosan ő nyerje a választásokat (KENNETH C. M. 2008). A gyakorlatban két szélsőséges módszerrel lehet elérni, hogy egy adott párt növelni tudja választási esélyeit. Egyrészt létrehozhatunk egy homogén választókerületeket, ahol az ellenzéki párt támogatóit kiugróan magas arányban koncentráljuk. Másrészt heterogén választókerületeket hozhatunk létre, ahol a saját jelöltjeink nyernek mindenhol (CSÉFALVAY Z. 1994).

A témakörben elismert angol szász geográfus Ron Johnston (2002) vitaindító publikációjában a gerrymandering és malapportionment hatásait együttesen földrajzi torzulásoknak nevezi és mérésére egy pionír, kutató Ralph Brookes eljárását javasolja (BROOKES, R. H. 1953, 1960, JOHNSTON, R. 2002). A Brookes modellnek a lényege a következő: hogy bizonyos pártot támogató

szisztematikus torzulás akkor jelentkezik, ha országosan azonos eredményre aggregált pártok közül egyik több választókerületi mandátumot nyer el, mint a másik párt (PATTIE, C.– JOHNSTON, R. 2014, JOHNSTON, R. 2015).

Az imént felvázolt gerrymandering és malapportionment vizsgálatán túl választókerületi beosztások kialakításánál a nemzetközi szakirodalom szerint több további kritériumnak kell megfelelni. Ilyen az etnikai diverzitás, kompaktság és a földrajzi egybefüggő választókerületek létrehozása (WEBSTER G. R. 2013). Továbbá a választókerületek létrehozásánál törekedni kell arra is, hogy hasonló gazdasági, politikai és civil érdekcsoportokat soroljanak azonos területbe, a korábbi kerületek formáját is figyelembe kell venni (FOSTER, B. 2013). Megállapítható, hogy ez a kritériumrendszer alapvetően egy amerikai mintaterületen kidolgozott modell, amit az eltérő adottságok miatt nehéz a magyar viszonyokra alkalmazni, de elméleti támpontnak megfelelő.

A társadalmi igazságosság kérdéskörén túl matematikai korlátokat is felvet az arányos választókerületek kialakítása, hiszen hazánkban nem lehet átlépni a megyehatárt, ami komoly korlátozó tényező (KOVACS Z. – VIDA GY. 2015). Továbbá a kerületek beosztásánál kialakult egyenlőtlenségek onnan is eredhetnek, hogy az eltérő pártpreferenciával rendelkező választók térben nem egyenletesen oszlanak el a települések között, így akaratlanul is kialakulhatnak sajátos formájú kerületek (CHEN, J. – RODDEN, J. 2013).

A szakirodalmi áttekintés alapján megállapítható, hogy a nemzetközi elméleti irányzatokban kialakított kritériumrendszer az eltérő választási rendszer miatt csak részben lehet megfeleltetni a poszt-szocialista országokra, így Magyarországra is, elméleti keretnek viszont alkalmazható. A geográfának kiemelt szerepe van a választókerületek kialakításában, így a határok megrajzolásának vizsgálatában és így az erre ható tényezők feltárása folyamatosan aktuális kutatási kérdése a nemzetközi és a hazai választási földrajznak.

Módszertan

Területi országgyűlési választási adatokat Magyarországon három léptéken lehet elérni: országos, választókerületi és szavazóköri szinten. Ahhoz hogy a 2014-es választás eredményét pontosan meg tudjuk jeleníteni a régi választókerületi szisztémában, ahhoz a legalacsonyabb szintre, a szavazóköri szintre, kell lemennünk.

A mintaterületünkön található mindkét választókerületi térfelosztás csak Szegedet osztotta több részbe. A régi választókerületi szisztéma három-, míg az új kétfelé osztotta Csongrád megye székhelyét. Így a többi településen elég volt a települési szintet elemezni. Viszont ezeket az adatokat is a szavazóköri választási eredmények összegeként kaptuk, mivel a Nemzeti Választási Iroda

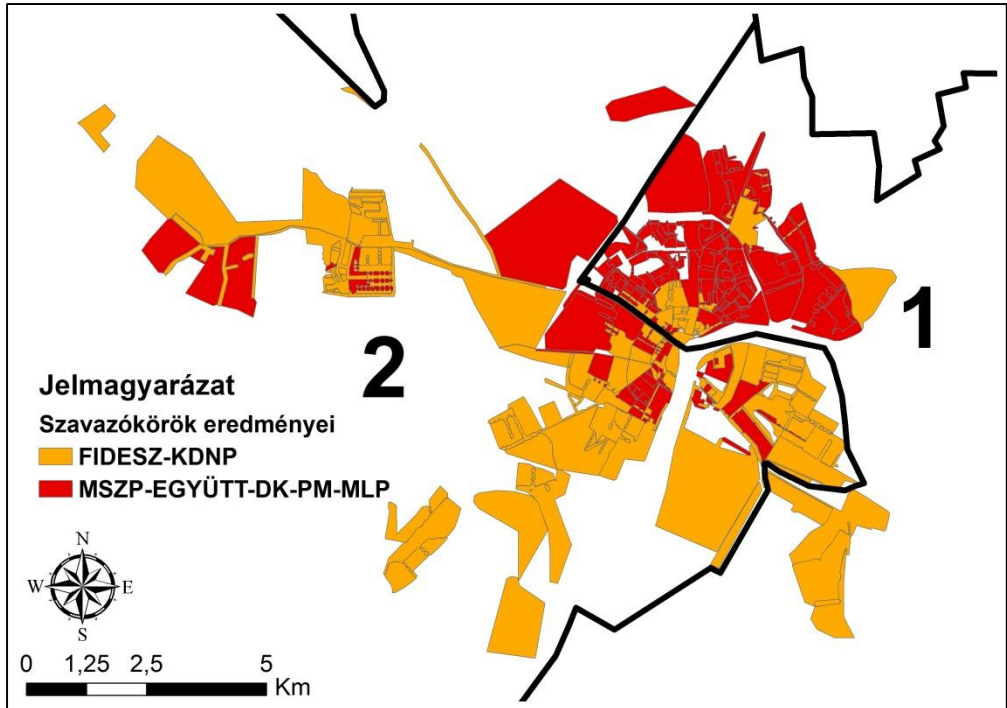
az országgyűlési választások alkalmával a települési eredményeket nem jeleníti meg.

Szeged esetében viszont a szavazókörök térbeli elhelyezkedésének és geometriájának pontos meghatározása fontos volt vizsgálatunk szempontjából. A szavazóköri térbeli adatbázis létrehozásának nehézségét az jelentette, hogy a tanulmány szerzői a szavazókörök elhelyezkedésére vonatkozóan semmilyen térbeli adatot nem találtak. Így csak a szavazóköri utcajegyzék állt rendelkezésünkre a határok meghúzásánál. Szeged esetében ez – a 2014-es választást nézve – 109 db szavazókört jelent. Ennek a feladatnak a megoldására használtuk fel a Quantum GIS nyílt forráskódú programot, amelynek OpenLayers Plugin moduljával, és az OpenStreetMap [2] ingyenesen elérhető vonalhálózati térképével sikerült megalkotnunk Szeged szavazóköri térbeli adatbázisát. A szavazóköri adatbázis segítségével már meg tudtuk rajzolni az új választókerületek Szeged közigazgatási területén belül lévő határait is. A régi beosztás pontos vonalait a 2010-es országgyűlési választások alkalmával használt 131 db szavazókör térbeli megrajzolását követően tudtuk meghatározni.

Vizsgálatunk következő lépéséhez egy térbeli leválogatásra volt szükségünk annak érdekében, hogy megtudjuk, mely 2014-es szavazókörök mely régi választókerületbe tartoztak volna. Ezt viszont nehezítette az a tény, hogy 9 db szavazókört a régi határok keresztbe vágtak volna. Ennek a problémának a megoldására újra felhasználtuk a szavazóköri utcajegyzéket, amelyben az egyes közterületekben található választópolgárok száma fel van tüntetve. Ennek alapján meghatároztuk az adott szavazókör két részének lakosságarányát, és – a szavazókörökön belül található pártpreferenciákat homogénnek tekintve – ezen arány alapján elosztottuk a szavazatokat a két választókerület között. Mindezeket elvégezve meg tudtuk jeleníteni a 2014. évi országgyűlési választás listás eredményeit a régi választókerületi szisztémában, amely alaptérképét jelenti a kutatásunknak.

Az új választókerületi beosztás vizsgálata, Csongrád megye mintáján

Csongrád megyében a 2011-es országgyűlési képviselők megválasztásáról szóló törvényben négy választókerületet alakítottak ki az addigi hét helyett. A szegedi választási eredmények szavazóköri megjelenítését követően a győztes pártok támogatottságának térbeli eloszlását figyelhetjük meg (1. ábra).

1. ábra: Szeged szavazóköreinek győztesei a 2014-es országgyűlési választáson, listás szavazatok alapján

Forrás: <http://valasztas.hu> [1], OpenStreetMap [2].

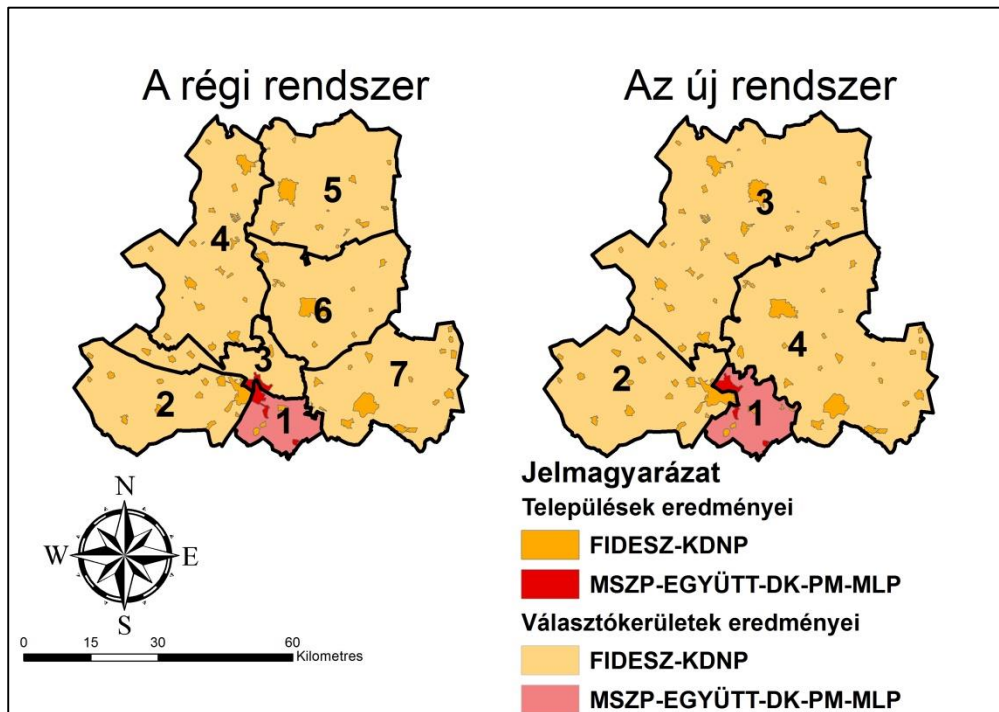
Szerkesztette: Kovalcsik T. 2015.

Megállapíthatjuk, hogy az új választókerületi kialakítást elemezve, a 2014-es választás eredményeivel, igen összetett információkhoz jutunk, főleg a két szegedi választókerület határait megnézve. Az 1-es választókerületben érzékelhető a szocialista szavazók térbeli koncentrációja és lehatárolása. Így e kerület kialakításánál a *homogén területi egység* jelenségét figyelhetjük meg, amely a nemzetközi szakirodalomban a gerrymandering egyik alaptípusa.

Ezt támasztja alá az 1. ábra, ahol a szegedi szavazókörök, az adott választásföldrajzi egység győztes pártjának színezésével. A szegedi 1-es választókerületbe kerültek a település azon városrészei, amelyek hagyományosan baloldali beállítottságúak, így a panel lakótelepek többsége (Makkosháza, Rókus, Tarján) és azon külső területek, amelyekre még a fenti állítás ráillik (Baktó, Petőfitelep).

A 2-es választókerület határai a gerrymandering másik alaptípusának a *kevert területi egységnek* jegyeit viseli magán. Szeged kevésbé baloldali területeit vonták össze a hagyományosan erős jobboldali pártpreferenciával rendelkező mórahalmi és homokhátsági térséggel.

Megállapítható továbbá az is, hogy a nagyvárosokban a lakosság eltérő térbeli elhelyezkedése és a kisebb települések összevonása is komoly korlátokba ütközik. Így például Algyő nem maradt a szegedi választókerületekben, hanem a hódmezővásárhelyihez került, viszont a tortacikk forma megmaradt, így néhány homokháti falu (Pl.: Öttömös) is együtt szavaz a szegedi állampolgárokkal.

2. ábra: A 2014-es listásválasztási eredmények a két választókerületi beosztás szerint

Forrás: <http://valasztas.hu> [1], OpenStreetMap [2].
Szerkesztette: Kovalcsik T. 2015.

Azonban a választókerületi határhúzás és így a gerrymandering jelenségének viszonylagosságát mutatja az, ha a 2014-es eredményeket a régi választókerületi rendszerben ábrázoljuk (2. ábra). Itt a győztes pártszövetség még nagyobb arányban nyerte volna el az egyéni mandátumokat, mint az új szisztémában. Ennek az okai lehetnek az új választókerületek határainak meghúzásánál megállapított jelenségek – miszerint az 1-es választókerület homogénebben magában foglalja a Csongrád megyében lévő baloldali szavazók többségét, így ebben az MSZP-EGYÜTT-DK-PM-MLP jelöltjének győzelme nem okozott meglepetést.

Viszont a régi választókerületi rendszerben lévő 3-as kerületet – amely tartalmazza a baloldali panel lakótelepek többségét – elveszítette volna a baloldal, mivel e lakótelepi részek nem tudtak olyan baloldali többséget hozni, hogy a vidéki térségek – jóval kisebb lakosságszámú – jobboldali többségét ellensúlyozza.

Az előzőekből adódóan – e választási eredmények figyelembe vételével – paradox módon arányosabb eredmény jött létre a Csongrád megyei egyéni mandátumok kiosztásánál, hiszen: FIDESZ-KDNP/MSZP-EGYÜTT-DK-PM-MLP: szavazati arány: 3/2, régi rendszer szerinti egyéni mandátumarány: 6/1, az új rendszer szerinti mandátumarány: 3/1. Annak ellenére is, hogy az új választókerületi kialakítást követően fellelhetőek a baloldali szavazók térbeli szegregációja és a deszegregációja is.

Összegzés

Tanulmányunkban a Csongrád megyében lévő régi és új országgyűlési választókerületi határokat hasonlítottuk össze, a 2014. évi országgyűlési választás eredményeinek tükrében. Kutatásaink alapján arra a következtetésekre jutottunk, hogy az új törvény lényegében megoldotta azt az alkotmányossági problémát, amely a választókerületek eltérő népességszámából adódó aránytalanságából fakadt, de az új beosztás aránytalan képviselőt hoz létre Csongrád megyében. Ezt támasztja alá az, hogy a szocialista szavazók sokkal koncentráltabban vannak jelen az szegedi 1-es választókerületben, mint a másik háromban.

Ugyanakkor a gerrymandering jelenségét a választói magatartás is jelentősen befolyásolja. Erre a megállapításra jutottunk, amikor elvégeztük a kutatásunk fő elemzését, ugyanis a Csongrád megyei 2014-es választási adatokat elemezve arra azt az eredményt kaptuk, hogy a Fidesz-KDNP jobban járt volna a régi rendszerben, mint az újban, mivel így három-egyed, a régi rendszerben viszont hat-egyed egyéni győzelmet aratott volna. Mivel ennél a választásnál használták először az új választókerületi rendszert, ezért a jövőben célszerű a leendő 2018-as eredményekkel összevetni a 2014-es adatokat.

Irodalomjegyzék

- BROOKES, R. H. (1953): Seats and votes in New Zealand. *Political Science*. 5.1. 37-44.
- BROOKES, R. H. (1960): The analysis of distorted representation in two party, single-member elections. *Political Science* 12. 2. 158-167.
- CHEN, J.–RODDEN, J. (2013): Unintentional Gerrymandering: Political Geography and Electoral Bias in Legislatures. *Quarterly Journal of Political Science* 8. 3. 239–269
- CSÉFALVAY Z. (1994): A modern társadalomföldrajz kézikönyve. IKVA, Budapest. 346 p.
- FOSTER, B. (2013): Redistricting and the elusive ideals of representation. *Political Geography* 32. 1. 15-17.

- GALLAGHER, M. (1991): Proportionality, disproportionality and electoral systems. *Electoral Studies*. 10. 1. 33-51.
- HAJDÚ Z. (2006): A 20. századi magyar parlamenti választások választási földrajzi kérdései. *Múltunk*. 51. 1. pp. 137-169.
- KENNETH, C. M. (2008): The original gerrymander. *Political Geography*. 27. 8. pp. 833-839.
- KOVACS Z.–VIDA GY. (2015): Geography of the new electoral system and changing voting patterns in Hungary. *Acta Geobalcanica*. 1.2. pp. 55-64.
- JOHNSTON, R. (2002): Manipulating maps and winning elections: measuring the impact of malapportionment and gerrymandering. *Political Geography*. 21.1. pp. 1-31.
- JOHNSTON, R. (2015): Which Map? Which Government? Malapportionment and Gerrymandering, UK-Style. *Government and Opposition* 50. 1. 1-23.
- LEIB, J.–QUINTON, N. (2011): On the Shores of the „Moribund Backwater”? : Trend sin Electoral Geogrpahy Research Since 1990. In: WARF, B. – LEIB, J. (szerk.): *Revitalizing Electoral Geography*. Ashgate Publishing Company, Burlington. pp. 9–30.
- MONROE, B. L. (1994): Disproportionality and Malapportionment: Measuring Electoral Inequity. *Electoral Studies*. 13. 2. 132.149.
- PATTIE, C.–JOHNSTON, R. (2014): ”The electiors shall meet their respective states” Bias and the US Presidential Electoral College, 1962-2012. *Political Geography*. 40.1. pp.35-45.
- WEBSTER, G. R. (2013): Reflections on current criteria to evaluate redistricting plans. *Political Geography*. 32.1. pp. 3-14.

Internetes források

- [1] <http://valasztas.hu/> (2015. január 25.)
- [2] <http://www.geofabrik.de/data/shapefiles.html> (2015. január 25.)